

Tervetuloa kunta- päättäjäksi!

Kuntaliitto
– luottamushenkilön
luottojoukot

Valtuutettuna et ole yksin.
Kuntaliitto on mukanas
koko valtuustokauden ajan
– vaikuttamassa sekä
tarjoamassa neuvontaa,
tietoa ja vertaistukea
kuntapäättäjän arkeen.

Onneksi on
KUNNAT!

**KUNTA-
LIITTO**

Onneksi on KUNNAT!

Vill du hellre läsa detta
på svenska? Läs QR-koden!

Toimituskunta:
Izabella Dhima, Tony Hagerlund,
Hanna Kaukopuro-Klemetti,
Anna Keinonen, Riikka Komu,
Hanna Lassila, Susanna Luukinen,
Maija Ruoho

kuntaliitto.fi/kayttoehdot

© Suomen Kuntaliitto
Helsinki 2025

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Varmaa on muutos
– kuntien toimintaympäristö
mullistuu neljästä globaalista
ja paikallisesta muutoksesta

12

Sisältö

4

Tervetuloa vaikuttamaan
kuntasi arkeen

6

Kuntaliitto – luottamus-
henkilön luottajoukot

8

Valtuutetun aakkoset

11

Tällaisia ovat valtuutetut

12

Kuntien toiminta-
ympäristö mullistuu

16

Tapahtumakalenteri

Onneksi on kuntapäättäjät!

Lämpimät onnittelut luottamushenkilöpaikastasi! Olet nyt osa suomalaisen demokratian kivijalkaa – yli 8 000 valtuutetun joukkoa, joka tekee ratkaisuja paitsi oman kuntansa, alueensa, mutta myös koko Suomen tulevaisuuden kannalta.

Kuntapäättäjän tehtävä on merkityksellinen, vastuullinen ja vaikuttava. Päätöksilläsi ohjaat kuntasi kehitystä, hyvinvointia ja elinvoimaa – ja ennen kaikkea kuntalaisten arkea. Kuntalaiset luottavat siihen, että valitut päättäjät tekevät harkittuja, oikeudenmukaisia ja tulevaisuutta rakentavia päätöksiä.

Tulevalla valtuustokaudella joudut todennäköisesti tekemään myös vaikeita ratkaisuja. Talouden realiteetit, toimintaympäristön muutokset ja erilaisten tarpeiden yhteensovittaminen vaativat viisautta, yhteistyötä ja rohkeutta. Juuri näissä hetkissä vastuunkantajan rooli korostuu.

Yhtä tärkeää kuin päätösten tekeminen on se, miten niistä viestitään. On olennaista, että kuntalaiset ymmärtävät, mistä asioista päätetään, miksi päätöksiä tehdään ja mitä vaikutuksia niillä on. Kannustava ja innostava viestintä rakentaa luottamusta ja vahvistaa osallisuutta – ja juuri sitä tarvitaan vahvojen kuntayhteisöjen perustaksi.

Hyvä keskusteluilmapiiri on demokratian elinehto. Kuntaliitto ja eduskuntapuolueiden puoluesihteerit allekirjoittivat ennen vaaleja yhteisen vetoomuksen asiallisen ja rakentavan keskustelukulttuurin puolesta tulevalle valtuustokaudelle. Me kaikki – puolueet, päättäjät ja kuntatoimijat – jaamme vastuun siitä, että päätöksenteko perustuu kunnioitukseen, avoimuuteen ja yhteiseen tavoitteeseen: kuntalaisten parhaaseen.

Kuntaliitto on yksi Suomen vaikuttavimpia edunvalvontajärjestöjä. Jäseniämme ovat kaikki Suomen 308 kuntaa ja kaupunkia. Mukana toiminnassa ovat myös maakuntien liitot, kuntayhtymät ja kuntataustaiset osakeyhtiöt.

Kuntaliitossa työskentelee reilut 120 oman alansa huippuasiantuntijaa eri toimialoilta – muun muassa lainsäädännön, talouden, elinvoiman, työllisyyden, hyvinvoinnin, ympäristön, digitalisaation, koulutuksen ja kulttuurin parista. Tehtävämme on turvata ja kehittää kuntien toimintaedellytyksiä edunvalvonnan ja neuvontapalveluiden avulla. Tavoitteemme on, että sinulla on parhaat mahdolliset edellytykset tehdä laadukkaita ja kestäviä päätöksiä.

Kuntaliiton asiantuntemus, tutkimustieto ja verkostot ovat tukenasi koko

valtuustokauden ajan. Tarjoamme neuvontaa, koulutuksia, oppaita ja ajankohtaista tietoa päätöksenteon tueksi. Pysy kuulolla – ja ole rohkeasti yhteydessä.

Onneksi on kunnat – ja onneksi olet sinä!

Minna Karhunen, toimitusjohtaja
Kuntaliitto

Tervetuloa päättämään tärkeistä asioista ja vaikuttamaan kuntasi arkeen

Onneksi olkoon – olet nyt mukana päättämässä asioista, joilla on suora vaikutus kuntasi asukkaiden arkeen ja hyvinvointiin sekä koko Suomen tulevaisuuteen! Kunnanvaltuutettuna sinulla on mahdollisuus tehdä ratkaisuja, jotka todella näkyvät arjessa: kouluissa, kirjastoissa, liikuntapaikoilla ja monissa muissa kuntalaisten arvostamissa palveluissa.

Kunta ei ole vain hallinnollinen yksikkö – se on ihmisten elinympäristö, turvallinen koti, toimivat palvelut ja yhteinen tulevaisuus. Kunnissa päätetään siitä, millaisia koulutusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille tarjotaan, kuinka liikuntapaikat ja kulttuuripalvelut pidetään saavutettavina ja miten paikallinen elinvoima turvataan.

Mutta mitä kaikkea kunta oikeastaan tekee? Kunnilla on satoja tehtäviä, joista suurin osa tehtävistä on määritelty laissa. Lisäksi kunnat voivat ottaa hoitaakseen erilaisia vapaaehtoisia tehtäviä.

Sukelletaan hetkeksi kunnan keskeisiin tehtäviin ja siihen, miksi työsi on niin arvokasta.

Kasvatus ja koulutus on tulevaisuuden kivijalka

Suomen menestys rakentuu maailman parhaalle koulutukselle – ja sen ydin on kunnissa. Kunnat vastaavat varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perusopetuksesta ja toisen asteen koulutuksesta.

Suurin osa kuntien verotuloista meneekin sivistystoimeen. Päättäjänä sinulla on merkittävä rooli siinä, millaisissa olosuhteissa oppiminen tapahtuu ja millaisia resursseja kouluille ja päiväkodeille osoitetaan.

Vapaa-aika ja hyvinvointi kuuluvat kaikille

Kunnissa on yli 30 000 liikuntapaikkaa – vauvasta vaariin! Kunnan tehtävä on mahdollistaa aktiivinen ja terveellinen elämäntapa tarjoamalla liikunta- ja kulttuuripalveluita. Kirjastot, teatterit, urheilukentät ja nuorisotilat ovat kaikki osa elävää kuntaa, jossa asukkaat viihtyvät ja voivat hyvin.

Rakennetaan elinvoimaa ja kestävyyttä

Elinvoimainen kunta houkuttelee asukkaita, yrityksiä ja investointeja. Kuntien peruspalvelut vahvistuivat vuoden 2025 alussa, kun TE-palvelut siirtyivät valtiolta kuntien vastuulle. Samalla kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä siirtyi kunnille. Jatkossa saman järjestäjän vastuulla ovat sekä elinkeino- ja työllisyyspalvelut, koulutuspalvelut että esimerkiksi kaavoitukseen, ympäristöön että vapaa-aikaan liittyvät palvelut. Kunnilla on nyt entistä enemmän työkaluja elinvoiman edistämisen!

Elinvoimatyön johtamisen ja siihen liittyvien strategisten valintojen merkitys korostuu TE-uudistuksen jälkeisessä, alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Elinvoimatyötä on johdettava entistä vahvemmin ja strategisemmin.

Tarjoamme kuntien luottamushenkilöille tukea ja uusia näkökulmia elinvoiman edistämiseen ja elinvoimatyön johtamiseen. Tulemme mielellämme kertomaan asiasta lisää esimerkiksi valtuuston iltakouluihin. Tutustu palveluumme ja ota yhteyttä:

Kunnat järjestävät koulutusta ja varhaiskasvatusta

1. Varhaiskasvatus
2. Esiopetus
3. Perusopetus vuosiluokilla 1–9
4. Erityisopetus
5. Aamu- tai iltapäivätoiminta
6. Esi- ja perusopetuksen koulukuljetukset
7. Lukiokoulutus
8. Ammatillinen koulutus
9. Kansalais- ja työväenopistot

Kunnat edistävät työllisyyttä ja paikallista elinvoimaa

1. Työvoimapalvelut ja kotoutumisen edistäminen (kuntien uudet lakisääteiset tehtävät vuoden 2025 alusta)
2. Elinkeinopalvelut

Kunnat kehittävät lähiympäristöä ja asumista

1. Kunnallinen asuntotarjonta
2. Kunnallinen tonttitarjonta
3. Rakennusvalvonta eli rakentamisen lupa-asiat ja suunnittelu
4. Kaavoitus
5. Joukkoliikenne
6. Teiden ja katujen hoito
7. Kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit
8. Viheralueet, ympäristön siisteys
9. Ympäristönsuojelu kuten ilmanlaatu, meluilmoitukset, kiinteistökohtainen jätevedenkäsittely
10. Jätehuolto
11. Vesihuolto
12. Energia- ja lämpöhuolto
13. Ympäristöterveydenhuolto
14. Kunnalliset eläinlääkäripalvelut

Kunnat järjestävät kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluja sekä vahvistavat kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia

1. Kirjastot
2. Kulttuuripalvelut kuten teatteri, taidemuseo ja orkesterit
3. Taiteen perusopetus kuten musiikkiopistot, sirkus- ja teatterikoulut, kuvataidekoulut
4. Liikuntapalvelut kuten luontopolut, urheiluhallit, uimahallit
5. Nuorisopalvelut
6. Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen ja vaalien järjestäminen

A photograph of three people in a casual setting. On the left, an older woman with short white hair, wearing a light beige sweater over a white collared shirt, is smiling and looking towards the center. In the center, a Black man with a shaved head, wearing a light blue button-down shirt, is smiling broadly and holding a light pink mug with his right hand. On the right, a white man with a beard, wearing a dark blue sweater over a light blue collared shirt, is looking towards the man in the center. The background is a plain, light-colored wall.

Kuntaliitto – luottamushenkilön luottojoukot

Tiesitkö, että Kuntaliitto on valtuutetun paras kaveri? Meiltä saat neuvot, faktat, tapahtumat ja julkaisut, joilla pärjää päätöksenteon viidakossa – koko valtuustokauden ajan!

Olipa kyseessä kinkkinen kysymys kokouksessa, tiedonjano uuden aiheen äärellä tai kaipuu vertaistukeen ja verkostoihin, me olemme mukana matkassasi.

Neuvontapalvelumme auttaa

Kun jokin mietityttää, voit ottaa yhteyttä Kuntaliiton neuvontaan. Palvelumme erityisesti kuntien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita. Kysy pois, me vastaamme!

Valtuutetun oma sivu

Osoitteesta kuntaliitto.fi/valtuutettu löydät aimoannoksen valtuutetuille suunnattua aineistoa: oppaita, ohjeita ja hyödyllisiä julkaisuja. Sivulta löydät muun muassa Kuntapäätäjän kokouskäsikirjan, Kuntatalous – monen muuttujan summan sekä oppaan Kunnanhallituksen hyvään työskentelyyn sekä paljon muuta.

kuntaliitto.fi/valtuutettu

Luottamushenkilön oikeudet ja velvollisuudet

Pohditko, mikä on esimerkiksi luottamushenkilön tiedonsaantioikeus tai millainen oikeus saada vapaata töistä? Verkkosivuiltamme löytyy perehtymismateriaalien lisäksi paljon juridista perustietoa luottamushenkilöiden työskentelyyn ja asemaan liittyen.

Tapahtumamme

Seminaarit, webinaarit ja verkostoitumistilaisuudet tarjoavat mahdollisuuden oppia ja vaihtaa kokemuksia muiden kanssa. Tutustu tapahtumakalenteriin: kuntaliitto.fi/tapahtumat

ja leikkaa tässä lehdessä oleva tapahtumakalenteri talteen!

Tilaa uutiskirjeitä

Haluatko tuoreet kuntauutiset suoraan meilisi? Tilaa juuri sinua kiinnostavat **uutiskirjeet**: talous, hallinto, kaavoitus, koulutus, demokratia ... tai vaikka kaikki! Tilaukset: info.kuntaliitto.fi/uutiskirjeet. Ja kyllä, myös valtuutettujen oma uutiskirje kolahtaa postiin muutaman kerran vuodessa – tiivis ja täsmällinen tietopaketti juuri sinulle!

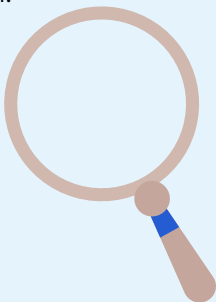
Verkkosivumme www.kuntaliitto.fi ovat kuntatiedon kotipesä.

Faktaa kunnista

Meiltä löytyy myös runsaasti tutkittua tietoa kunnista ja kuntakentästä. Esimerkiksi Kuntapäätäjätutkimuksen mukaan luottamustehtäviin käytetään keskimäärin 7 tuntia viikossa, mutta rooli vaikuttaa ajankäyttöön – hallituksen puheenjohtajisto käyttää keskimäärin 14 tuntia, rivivaltuutetut noin 6 tuntia.

Lisäksi 45 prosenttia kunnanhallituksen asioista liittyy tavalla tai toisella EU-sääntelyyn, joten eurooppalainen päätöksenteko heijastuu siis monin tavoin kuntien päätöksentekoon ja hallintoon – ja myös uusien kuntapäätäjien työhön!

Entä tiesitkö, että suomalaiset pitävät kuntapalveluista kovasti? Kuntaliiton Kuntalaistutkimuksen mukaan tyytyväisyys on erityisen vahvaa muun muassa perusopetuksessa, varhaiskasvatuksessa, lukiokoulutuksessa, liikuntapalveluissa ja kansalaisopistoissa.

Varhaiskasvatus saa suomalaisilta selvästi myönteisempiä arvioita kuin mitä julkinen keskustelu antaa ymmärtää – erityisesti päiväkotikäisten lasten vanhemmat ovat palveluihin erittäin tyytyväisiä.

Perusopetus taas on edelleen yksi kuntapalveluiden kirkkaimpia tähtiä: valtaosa suomalaisista, ja erityisesti lapsiperheet, antavat opetuksen laadulle erinomaiset arvosanat.

Lukiokoulutuksen kohdalla tyytyväisyys on jopa mittaushistorian korkeimmalla tasolla.

Myös kansalaisopistot keräävät laajaa kiitosta monipuolisista ja saavutettavista palveluistaan.

Ja kuntoilijoita ilahduttaa tieto, että peräti 80 prosenttia suomalaisista kokee liikuntapalvelut hyvin hoideutiksi ja helposti saavutettaviksi.

Sytty sydämesi sitten nuorten asioille, koulutukselle, yrittäjyydelle tai ilmastotyölle, **valtuutettuna ja luottamushenkilönä** pääset vaikuttamaan siihen, miten näitä asioita kunnassasi kehitetään. Me Kuntaliitossa olemme rinnallasi!

Jokainen meistä käyttää joka päivä kuntapalveluja, vaikka ei ehkä tule sitä edes ajatelleeksi.

Valtuutetun aakkoset

Avoimuus

Kuntapäättäjän käsittelemät asiat ovat lähtökohtaisesti kaikille avoimia eli julkisia, ellei niiden julkisuutta ole erikseen rajoitettu lailla. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa eli julkisuuslaissa on säädetty viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta. Siten jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta.

Budjetti

Kunnan budjetilla tarkoitetaan kunnan talousarviota. Kunnan toimintaa ja taloutta ohjataan vähintään kolmeksi vuodeksi laadittavalla taloussuunnitelmalla, jonka ensimmäistä vuotta kutsutaan talousarviovuodeksi. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi vuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Circus

Joskus valtuuston kokoukset voivat tuntua yhdeltä sirkukselta, mutta katso asiaa tältä kantilta: pääset osaksi äärimmäisen taiturimaista joukkoa! Muista kuitenkin pysyä valppaana mahdollisten silmänpölyjen varalta.

Delegointi

Toimivallan delegoinnissa on kyse vallan eteenpäin siirtämisestä. Jos toimivalta on annettu lailla suoraan tietylle kunnan viranomaiselle, sitä ei voi delegoida. Sen sijaan, jos toimivalta on annettu yleisesti kunnalle, valtuusto voi hallintosäännön kautta delegoida tätä valtaa toiselle viranomaiselle, kuten hallitukselle, lautakunnalle tai viranhaltijalle.

Elinvoimakunta

Elinvoimakunta on käsite, joka viittaa alueen kykyyn kehittyä, elpyä ja sopeutua muuttuviin olosuhteisiin samalla säilyttäen ja vahvistaen hyvinvointiaan. Elinvoimaisuudella viitataan alueen taloudelliseen toimeliaisuuteen, työllisyyden ja elinkeinojen vireyteen. Elinvoimakunnan tunnusmerkkejä ovat elinkeinoelämän monipuolisuus, vahva työllisyys, asukkaiden hyvinvointi, ekologinen kestävyys sekä kyky houkutella uusia asukkaita, osaajia, pääomaa, investointeja ja yrityksiä. Elinvoimatehtävän on tärkeää näkyä kaikkien kuntien strategioissa.

Finglish

Suomen kieli, johon on sekoitettu monia englanninkielisiä sanoja paremman puutteessa. Esiintyy tyypillisesti pohisijöiden ja nuorison keskuudessa.

Green Deal

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ohjailee myös kuntien ilmasto- ja luontotyötä. Ohjelman visiona on tehdä EU:sta maailman ensimmäinen ilmastoneutraali alue vuoteen 2050 mennessä, vähentää saastuttamista sekä palauttaa luonnon ja ekosysteemien terve tasapaino.

Hyvinvointi

Kunnilla on lakisääteinen velvoite edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Edistämistä tehdään yhteistyössä paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Keskeisinä yhteistyökumppaneina hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi toimivat hyvinvointialueet. Hyvinvointia edistäviä toimia tehdään kuitenkin kaikilla kunnan sektoreilla.

Iltakoulu

Valtuusto voi tarvittaessa kokoon-tua käsittelemään ajankohtaisia ja lisätaustoitusta vaativia asioita iltakouluun. Tällöin valtuuston puheenjohtaja kutsuu iltakoulun koolle ja toimii samalla tilaisuuden puheenjohtajana. Paikalle voidaan kutsua myös ulkopuolisia asiantuntijoita, mutta tilaisuus ei ole julkinen. Iltakoulu ei ole kunnan toimielin.

Jääviys

Jääviys eli esteellisyys tarkoittaa sitä, ettei valtuutettu voi asiaan tai asianosaisiin liittyvän suhteen takia osallistua jonkin asian käsittelyyn ilman, että osallistuminen vaarantaa asian puolueettoman käsittelyn. Jäävää itsesi eli jättäydy pois päätöksen teosta esimerkiksi silloin, jos pääte- tään perheenjäsenesi tonttikaupasta.

Kaksoisrooli

Laki mahdollistaa osallistumisen sekä kunnan että hyvinvointialueen toimintaan samanaikaisesti. Henkilöl- lä saattaa näin ollen olla luottamus- tehtäviä, virkatehtäviä tai työtehtäviä sekä kunnassa että hyvinvointialueel- la. Kunnissa onkin huomioitava mah- dolliset kaksoisroolien aiheuttamat jääviystilanteet kuntalain ja hallinto- lain esteellisyysääntelyn mukaisesti.

Lautakunnat

Valtuusto saa itse päättää kunnan lautakuntarakenteen. Valtuusto aset- taa kunnanhallituksen alaisina toi- mivat lautakunnat ja päättää niiden jäsenmäärästä sekä toimi- ja päätös- vallasta. Valtuusto voi myös päättää asettaa lautakuntien sijasta valio- kuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä. Tässä mallissa perinteiset lautakunnat korvataan valtuutetuista koostuvilla valiokunnilla.

Maahanmuutto

Kuntien rooli maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista edis- tävien palveluiden järjestämisessä laajentui TE- ja KOTO-uudistusten myötä 1.1.2025 alkaen. Tämä kehitys on tuonut kansainväliseen rekry- tointiin ja maahanmuuttoon liittyvät kysymykset yhä vahvemmin kuntien päätöksentekoon ja osaksi kunnan elinvoimatyötä.

Norminpurkutalkoot

Norminpurkutalkoilla viitataan hal- lituksen linjaukseen, jossa se lupaa, että kunnille asetettuja normeja vähennetään. Normeilla tarkoitetaan valtion asettamaa tarkkaa sääntelyä kunnille. Normi on asetus tai lakipy- kälä, joka kunnan pitää toteuttaa, oli se paikallisesti järkevää tai ei. Usein normi tuo mukanaan erilaista hallin- toa ja byrokratiaa, johon pitää käyttää aikaa ja rahaa.

Osallisuus

Kuntalaisten osallisuuden edistä- miseen on monia mahdollisuuksia. Osa on lakisääteisiä, osa kuntien itsensä kehittämiä ja vapaaehtoisesti toteuttamia. Lähtökohtana on avoin viestintä ja vuorovaikutuksen mah- dollisuudet. Tarkoituksena on tarjota kuntalaisille monipuolisia osallistu- misen paikkoja. Vahva osallisuus ja aktiiviset kuntalaiset tekevät kun- nasta yhteisöllisen, elinvoimaisen ja sosiaalisesti kestävän.

Peruspalvelut

Kuntien merkittävimmät tehtäväko- konaisuudet ovat varhaiskasvatus, perusopetus, nuorisopalvelut, kir- jasto-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, vesihuolto, katujen ylläpito, maan- käyttö ja kaavoitus, rakennusvalvonta, liikenne, ympäristöpalvelut, turvalli- suus ja varautuminen, työllisyyspal- velut, kotouttaminen ja elinkeinopo- litiikka.

Quorum eli päätösvaltaisuus

Kunnanvaltuuston kokous on päätös- valtainen, kun kaksi kolmasosaa val- tuutetuista on läsnä. Kunnan muiden toimielinten kokouksissa läsnä pitää olla enemmän kuin puolet jäsenistä.

Rakennusvalvonta

Rakentamisen lainsäädännön saral- la tapahtuu nyt paljon. Muutokset toimeenpannaan kunnissa. Uudet rakentamislaki ja alueidenkäyttölaki tulivat voimaan vuoden 2025 alus- ta. Seuraavaksi työn alla on muun muassa rakennusvalvontauudistus. Kuntaliitto neuvoo kuntia muutosten toimeenpanossa.

Sivistystoimi

Kuntien suurin tehtäväalue. Nuorten ikäluokkien pieneneminen haastaa koulutuksen järjestämistä lähitulevai- suudessa.

Työvoimaviranomainen

Työllisyyspalvelut siirtyivät kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Työvoimaviranomaisella tarkoitetaan kunnan tai kuntayhtymän viranomaista, joka vastaa työvoimapalveluiden järjestämisestä. Käytännössä kyseessä on toimielin, joka järjestää palvelut usean kunnan alueella.

Ulkoilualueet

Lähiluonto on suomalaisille rakas. Kuntien ylläpitämät ulkoilualueet ja ulkokuntoilumahdollisuudet ovat suosittuja lähipalveluita, jotka luovat hyvinvointia kaikenikäisille.

Valtuustoaloite

Kunnanvaltuutetun tekemä aloite, joka esitetään kunnanvaltuuston kokouksessa.

X factor

Se jokin, joka tekee omasta kunnasta erityisen. Mitkä ovat sinun kuntasi parhaita vetovoimatekijöitä?

Yhteistyö

Kunnat tekevät yhteistyötä toistensa kanssa monenlaisissa verkostoissa ja kuntakonserneissa.

Z-sukupolvi

1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa syntyneet ovat tärkeä kohderyhmä politiikassa ja kunnallisessa päätöksenteossa. Kunnanvaltuuteista vain viisi prosenttia on alle 30-vuotiaita.

Åtgärd eli toimenpide

Politiikkaa tehdään monissa Suomen kunnissa myös ruotsiksi. Sujuvan kaksikielisen kunnan kehittäminen on myös suomenkielisten luottamus- henkilöiden oikeus ja velvollisuus. Perehdy kielikysymyksiin ja avaa rohkeasti suusi myös ruosteisella kouluruotsitaustalla. Kieli vetreytyy käytössä!

Älykäs sopeutuminen

Älykäs sopeutuminen on kokoava ajattelu- ja suhtautumistapa, jonka tarkoituksena on kehittää uudenlaisia strategioita, suunnitelmia ja politiikkatoimia varauduttaessa väestön vähenemiseen ja siitä aiheutuvien muutosten hallintaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla.

Öihin asti venyvät kokoukset

Kuntapolitiikkaa tehdään pääosin päivisin, mutta joskus laji kysyy sitoutumista myös myöhäisiin iltoihin.

Tällaisia ovat valtuutetut

Kuntavaaleissa valittiin yhteensä 8 586 kaupungin- ja kunnanvaltuutettua Suomen 292 kuntaan.

Nuorimmat valtuutetut ovat 18-vuotiaita, vanhin valtuutettu on 91-vuotias

29 valittua oli vaalipäivänä 18-vuotiaita.

Valtuutettujen keski-ikä on 51 vuotta

Valitut valtuutetut edustavat tyypillisimmin 40–49-vuotiaita.

Valtuutetuista naisia on 45 %

Naisia valittiin kuntavaaleissa historiallisen paljon.

59 % valituista valtuutetuista oli valtuutettu jo edellisellä valtuustokaudella

Kevään kuntavaaleissa valittiin valtuustoihin enemmän istuvia valtuutettuja kuin kertaakaan yli 20 vuoteen.

Valtuutettu käyttää luottamustehtäviin aikaa keskimäärin 6 tuntia viikossa

Hallituksen puheenjohtajisto käyttää aikaa keskimäärin 14 tuntia, hallituksen jäsenet ja valtuuston puheenjohtajisto 9 tuntia viikossa.

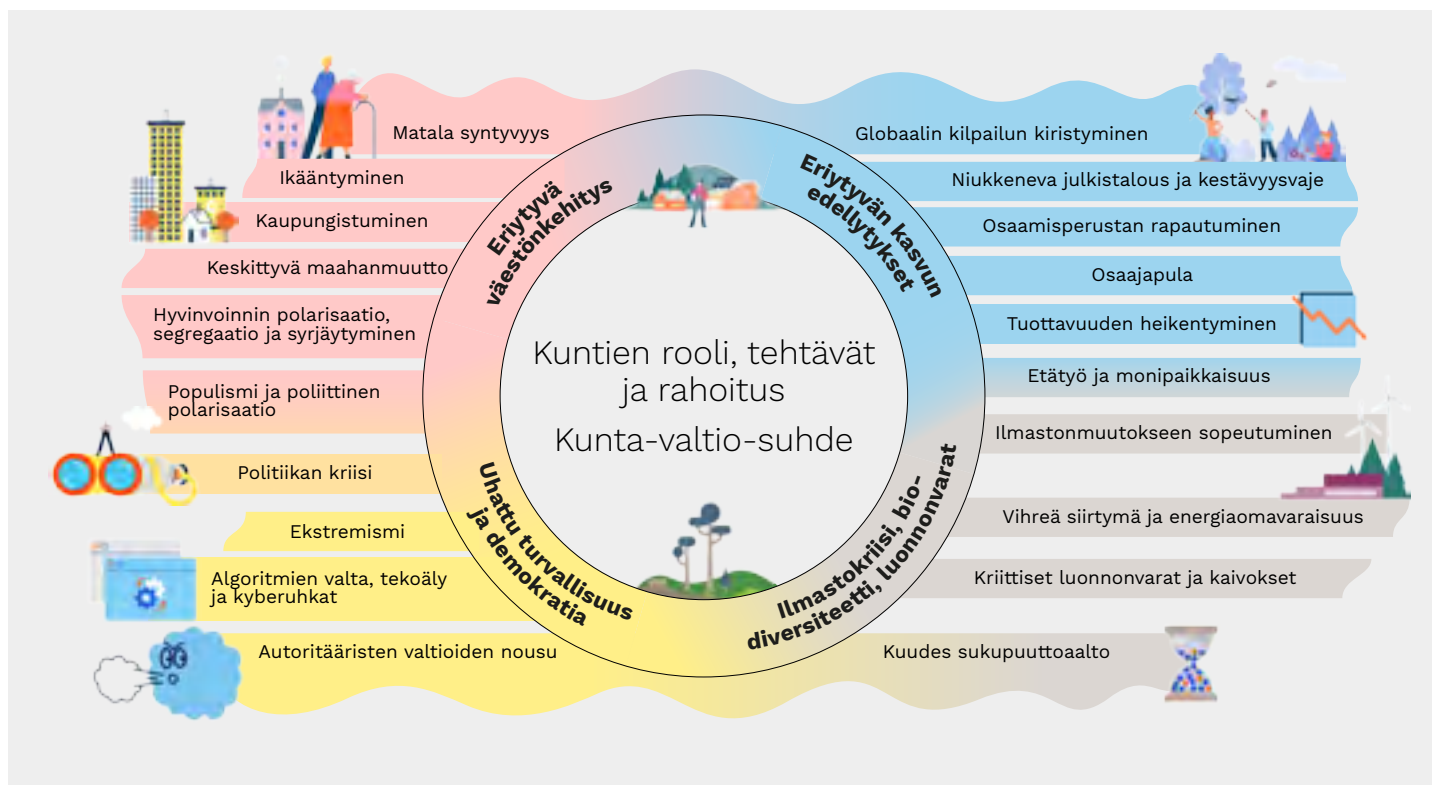
Varmaa on muutos

– kuntien toimintaympäristö mullistuu neljästä globaalista ja paikallisesta muutoksesta

Elämme aikakautta, jossa on yhä vaikeampi ennakoida tulevaisuutta. Yhteiskuntamme on siirtynyt niin sanottuun polykriisien aikakauteen, jossa useat kriisit kulkevat rinnakkain ja vaikuttavat toisiinsa. Tämä ei ole pelkästään globaali ilmiö, vaan myös kuntien arkea.

Kuntien rooli ja toimintaympäristön muutokset eivät ole enää ennustettavissa entiseen tapaan. Kuntien on pyrittävä reagoimaan globaaleihin ja paikallisiin ilmiöihin – ja erityisesti niihin, joita on vaikea ennakoida. Neljä suurta muutosta on kuitenkin näkökentässä.

Kuntien toimintaympäristöä haastavat muutosilmiöt

Muutos nro 1: Eriytyvä väestökehitys

Väestömme kasvaa vain maahanmuuton ansiosta

Suomessa lasten syntyvyys on laskenut merkittävästi. Kun vuonna 2010 syntyi vielä noin 61 000 lasta, niin vuonna 2024 tämä luku on pudonnut

jo 44 000:een. Vaikka syntyvyys laskee kaikkialla Suomessa, niin lasku vaikuttaa erityisesti maaseutumaisiin kuntiin, joissa väestö myös samaan aikaan vanhenee nopeasti.

Tämä muutos tuo mukanaan paineen sopeuttaa koulutus- ja varhaiskasvatustalv palveluja. Samalla on ratkaistava, kuinka yhä turvataan harvaan asu-

tuilla seuduilla lasten hyvinvointi ja koulutus.

Ikääntyvä väestö on toinen suuri haaste. Vuoden 2024 ennusteiden mukaan yli 75-vuotiaiden määrä tulee kaksinkertaistumaan vuoteen 2075 mennessä. Ikääntyvän väestön suhteellinen osuus kasvaakin kaikissa kunnissa, ja ikääntyvien hyvinvointiin liittyvät asiat kasvattavat painoarvoaan kaikkialla.

Väestö keskittyy erityisesti suuriin kaupunkeihin

Suomen kaupungistumisasteen ennakoidaan nousevan vuoden 2020 73 prosentista 79 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä. Siinä missä aiemmin kaupungistuminen toi asukkaita kaikenkokoisiin kaupunkeihin, tämä kehitys keskittyy erityisesti suuriin kaupunkeihin ja osittain niiden kehyskuntiin.

Kaupungistuminen koskee erityisesti hedelmällisessä iässä olevia aikuisia,

ja siksi suurimmissa kaupungeissa pienenevistä ikäluokista huolimatta tarvitaan lisää kouluja ja varhaiskasvatuspaikkoja.

Työikäisen väestön pienenemisen kanssa kamppaileva Suomi on saanut kasvatettua työperäistä maahanmuuttoa merkittävästi. Ulkomaan kansalaisten osuus koko väestöstä kasvoi 1,8 prosentista 6,7 prosenttiin vuosien 2000–2023 välisenä aikana ja joillain asuinalueilla vieraskielisten osuus alle kouluikäisistä lähenee 75 prosenttia.

Vaikka käytännössä kaikkiin kuntiin muuttaa ihmisiä ulkomailta, kolme neljästä kunnasta ei tällä hetkellä hyödy väestöllisesti maahanmuutosta. Ulkomaalaistaustaisten muutoliike näyttääkin keskittyvän vain kahteen maakuntaan: Uudellemaalle ja Varsinais-Suomeen.

Hyvinvoinnin jakautuminen väestössä näkyy alueellisena erilaistumisena

Hyvinvointi on jakautunut yhä enemmän väestön eri osiin. Erityisesti koulutustaso ja taloudellinen asema vaikuttavat elinajanodotteeseen ja yleiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi suurituloisimmat naiset elävät yli viisi vuotta pienituloisempia pidempää ja miehet jopa yhdeksän.

Hyvinvointierot näkyvät myös lasten hyvinvoinnissa: kaupunkien lapset suoriutuvat fyysisistä testeistä paremmin kuin maaseudun lapset.

Samalla segregaatio, alueiden ja ihmisten eriytyminen, on käynnistännyt noidankehän, jossa huono-osaisimpien alueiden koulujen ja

”Hyvinvointi jakautuu yhä enemmän väestön eri osiin ja hyvinvointierot näkyvät myös lasten kohdalla.”

Kolme neljästä kunnasta ei hyödy väestöllisesti maahanmuutosta.

palvelujen taso heikkenee, mikä johtaa lisääntyvään eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen.

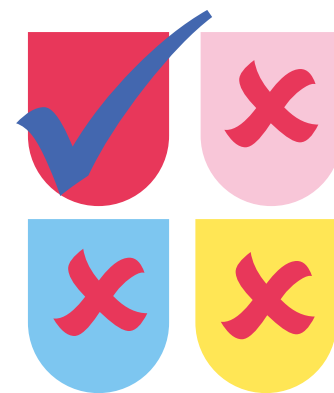
Muutos nro 2: Uhattu demokratia ja turvallisuus

Globaalit haasteet ja teknologiat heijastuvat kuntien toimintaympäristöön

Globaalit geopolitiittiset muutokset, kuten Venäjän hyökkäys Ukrainaun, Kiinan ja lännen välinen jännite sekä Trumpin valinnan jälkeinen ”Amerikka ensin” -politiikka vaikuttavat myös kuntien turvallisuusnäkökulmiin ja paikalliseen elinkeinoelämään.

Turvallisuutta haastaa myös Suomessa väkivaltaisen ekstremismin nousu. Vaikeimmin ehkäistävissä on niin sanotut yksittäisten toimijoiden suunnittelemat tai toteuttamat terrori-iskut tai muut laajamittaiset väkivallanteot. Tehokkaan ennaltaehkäisyn juuret ovat varhaisessa puuttumisessa ja yleisessä hyvinvointi- ja syrjäytymisen vastaisessa työssä.

Samalla globaalin teknologian kehitys vaikuttaa toimintaympäristöön. Tekoälyn nopea kehitys on tuonut mukanaan sekä mahdollisuuksia että uhkia. Tekoälyä voidaan hyödyntää palveluiden tehostamiseen ja päätöksenteon tukemiseen, mutta samaan aikaan tekoälyn eettiset ja demokratiaa haastavat ongelmat voivat tulla esiin.

Edustuksellisen demokratian uhat näkyvät paikallispolitiikassa

Kansainvälisesti edustuksellinen demokratia on vakavasti uhattuna ja poliittiset ääriilikkeet nostavat kannatustaan. Suomessa politiikan kriisi ilmenee etenkin laskevana äänestysprosenttina ja vaikeutena löytää ehdokkaita vaaleihin, mikä rapauttaa järjestelmän legitimitettä.

Viimeaikainen tutkimus vahvistaa arkikokemuksen siitä, että suomalaiset ryhtymättä entistä enemmän samoihin mielipidekupliin aiheesta riippumatta.

Kuntien demokraattinen järjestelmä ei ole immuuni yhteiskunnan polarisaatiolle ja populismille. Pienemmät kunnat, joissa päätöksentekijöitä ovat vähemmän, ovat herkempiä poliittisen ilmapiirin happanemiselle. Toisaalta suurissa kaupungeissa voi valtakunnan tasoinen hallituspolitiikka heijastua paikallispolitiikkaan.

Muutos nro 3: Eriytyvät kasvun edellytykset

Taloudessa protektionismi nousee

Talouden pidemmän aikavälin kehitys on ollut globalisaation aikaa, jossa tuotannon ja työvoiman siirtyminen maasta toiseen on ollut tavallista.

Viime vuosina protektionismi, turvallisuusuhat, vihreä siirtymä ja kauppa-

sotien uhka ovat kuitenkin muuttaneet globaalia kenttää. Suomi ei ole jäänyt näiden muutosten ulkopuolelle. Kauppasodilla, tuontitulleilla ja kaupankäynnin rajoituksilla voi olla suoria vaikutuksia suomalaisiin kuntiin ja niiden elinvoimaan.

Suomen julkinen talous tarvitsee lisäsopeutuksia

Suomen julkinen talous on ollut haasteiden edessä jo pitkään. Erityisesti kestävyysvaje on huolestuttanut talousasiantuntijoita, sillä julkinen velka kasvaa jatkuvasti.

Lisäksi Suomen tuottavuuskehitys on ollut apeaa lähes koko finanssikriisin jälkeisen ajan. Työn tuottavuuden kasvu on hidastunut laajasti länsimaissa, mutta Suomen kehitys on jäänyt selvästi jälkeen tästäkin yleisestä heikkenemisestä.

Kunnille valtion sopeutukset tarkoittavat uhkaa uusista valtionosuusleikkauksista tai siitä, että valtion menoja siirretään kuntien rahoitettavaksi. Kuntien omat verotulot nostavatkin merkitystään.

Osaamisperusta rapautuu ja osaajapula vaivaa

Taloukasvu nojaa pitkälti työikäisten määrään ja koulutukseen. Suomen osalta tämän pääoman kasvua on hidastanut nuorten ikäluokkien pieneeminen ja koulutustason lasku.

Työikäisten määrän suhteellisen osuuden pieneneminen väestöstä aiheuttaa osaajapulaa eri aloilla. Kunnissa on erityisesti vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa varhaiskasvatuksessa ja hyvinvointialueilla sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Etätöiden nopea yleistyminen koronapandemian myötä on merkittävin työelämää muokannut ilmiö viime vuosina. Monissa kunnissa etätö on herättänyt toiveita asukkaiden houkuttelun näkökulmasta. Tilastojen

”Kunnille valtion sopeutukset tarkoittavat uhkaa uusista valtionosuusleikkauksista tai siitä, että valtion menoja siirretään kuntien rahoitettavaksi.”

valossa näyttää kuitenkin siltä, ettei etätö ole toistaiseksi merkittävästi muuttanut väestön kaupunkeihin suuntautuvaa muuttoliikettä.

Vihreä siirtymä tuo uusia mahdollisuuksia

Vihreä siirtymä tuo mukanaan monille alueille uusia mahdollisuuksia – työtä ja toimeentuloa sekä veroeuroja kunnalle. Nämä mahdollisuudet eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti maantieteestä ja maanpuolustuksellista näkökulmista johtuen.

Uusiutuvan energian käyttöönotto voivat tuoda alueille uusia työpaikkoja, mutta se edellyttää kunnissa myös infrastruktuurin kehittämistä.

Muutos nro 4: Ilmastokriisi, biodiversiteetin romahdus ja niukkenevat luonnonvarat

Ympäristöongelmat vaativat sopeutumista ja reagoitua

Kunnissa on jo pitkään tehty työtä ilmastomuutoksen torjumiseksi, mutta globaalisti ilmastomuutos etenee ennakoitua nopeammin. Ilmastomuutokseen sopeutuminen onkin tullut yhä tärkeämmäksi osaksi kunnallista suunnittelua.

Kunnat joutuvat valmistautumaan äärisäiden ja sääilmiöiden voimistumiseen. Samalla ilmastomuutos tuo mukanaan uusia haasteita luontokadon ja biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta. Suurimpia uhkia ovat elinympäristöjen tuhou-

tuminen ja uusien lajien leviäminen, jotka voivat vaikuttaa, ruoantuotantoon ja kansalaisten hyvinvointiin.

Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi kuntien päätökset maankäytön suhteen tulevat olemaan ratkaisevassa roolissa siinä, miten luontokatoa voisi hidastaa.

Mitä muutoksista seuraa?

Kunnat elävät keskellä monikerroksista murrosta. Ilmastomuutos ja luontokato, teknologinen kehitys, geopoliittinen epävarmuus sekä väestörakenteen ja palvelutarpeiden muutos ovat kaikki osaltaan muovaamassa kuntien toimintaympäristöä. Tämä edellyttää kunnilta entistä ennakoivampaa ja sopeutumiskykyisempää johtamista – sekä kykyä tehdä rohkeita, pitkän aikavälin ratkaisuja paikallisten vahvuuksien pohjalta.

Muuttuvassa maailmassa korostuu paikallisen päätöksenteon merkitys. Kuntapäätäjät ovat keskeisessä roolissa paitsi palvelujen järjestämisessä myös yhteisöjen hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman rakentajina. Kunnat ovat ratkaisemassa aikamme suuria haasteita paikallisesta näkökulmasta käsin – juuri siellä, missä ihmiset elävät arkeaan.

Kuntaliitto tukee kuntia tässä muutoksessa tarjoamalla tietoa, työkaluja ja yhteisiä ratkaisuja. Samalla puolestamme kuntien toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia kansallisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa. Yhdessä varmistamme, että kunnilla on resurssit, osaaminen ja valtuudet toimia kestävässä tulevaisuuden rakentajina – niin paikallisesti kuin koko yhteiskunnan tasolla.

”Kunnat ratkaisevat aikamme suuria haasteita paikallisesti – juuri siellä, missä ihmiset elävät arkeaan.”

Tapahtumat ja koulutukset työsi tukena

Leikkaa talteen – tästä saat vuoden tärkeimmät päivämäärät kalenteriisi!

Tässä tarjontamme erityisesti luottamushenkilöille:

Kesäkuu 2025

12.6. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Valtuustokauden käynnistys ja näkymät tulevaan

Elokuu 2025

28.8. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Kunnanvaltuuston tehtävät

Syyskuu 2025

17.–18.9. Kuntamarkkinat Kuntatalolla Helsingissä. Vuoden kuumin ja asiapitoisin tapahtuma, kohdataan Kuntamarkkinoilla!

Lokakuu 2025

1.10. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Luottamushenkilön vaikuttaminen

29.10. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Tietoa ja tukea kuntademokratian elävöittämiseksi ja vahvistamiseksi

Marraskuu 2025

6.11. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Kunta hyvinvoinnin edistäjänä

26.11. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Elinvoimakunnan rakentaminen

Joulukuu 2025

17.12. klo 15 Kuntapäättäjä Live:
Hyvä valtuusto-, hallitus- ja lauta-kuntatyö

Helmikuu 2026

4.–6.2. RAFO Rahoitus- ja johtamisfoorumi, laivaristeily

Tarvitsetko perehtymis-
materiaaleja
tai tietoa
luottamushenkilön
tapahtumista?

Tapahtumat ja koulutukset työsi tukena

Puheenjohtajille suunnattua tukea ja verkostoja

Oletko valtuuston tai hallituksen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja? Tässä tapahtumat sinulle:

21.–22.8. Kuntapuheenjohtajapäivät, Vantaa

Kunnanhallituksen puheenjohtaja -valmennus

Maksuton valmennus Kuntatalolla Helsingissä:

Tule vahvistamaan rooliasi ja johtajuuttasi – tervetuloa niin konkarit kuin uudet puheenjohtajat!

Valitse sopiva ajankohta:

25.–26.9.2025

6.–7.11.2025

3.–4.12.2025

Lisää ryhmiä vuoden 2026 puolella. Varaa paikkasi ajoissa, ryhmissä on paikkoja rajoitetusti. Linkin ilmoittautumiseen löydät sivuiltamme kuntaliitto.fi/valtuutettu.

”Kunnanhallitusten puheenjohtajien valmennuksessa osallistujat saavat eväitä ymmärtää puheenjohtajan roolia paremmin – ja ennen kaikkea kehittää omaa johtajuuttaan rakentavassa hengessä yhdessä muiden kanssa! Puheenjohtajat, nähdään syksyllä Kuntatalolla!”

Jarkko Majava, kehittämisspäällikkö

Tämä on vain pintaraapaisu tapahtumistamme. Taloustorstai, Työllisyystiistai, Vartteja vapaa-ajasta, Turpakäräjät Live, Onneksi on kunnat! -live ja monet muut verkkolähetyksemme tuovat esiin kunnan eri toimialojen ajankohtaiset teemat.

Tutustu kaikkiin tapahtumiimme ja ilmoittaudu mukaan:
kuntaliitto.fi/tapahtumat